

Тема 3.

**Концепція державного
стандарту спеціальної
освіти дітей з
особливими потребами**

**Існуюча в Україні система
спеціального навчання і
виховання орієнтується на
державні вимоги до
загальноосвітньої підготовки
учнів.**

Особливості психічного і фізичного розвитку дітей обумовлюють специфіку організації, змісту, методів навчання і виховання цих дітей, включають можливість прямого використання як програмно-методичної документації, розробленої для ЗОШ, так і відповідних стандартів освіти

Розробка державного стандарту спеціальної освіти забезпечить дітям з особливими потребами (з порушенням зору, слуху, з мовною патологією, з розумовою недостатністю, затримкою психічного розвитку, дитячим церебральним паралічем) рівні можливості для отримання ранньої корекційної допомоги, здобуття освіти

З метою надання спеціальної допомоги таким дітям простежується тенденція створення різних навчально-виховних закладів:

- **Діагностично-реабілітаційні центри,**
- **Навчально-реабілітаційні центри;**
- **Дитсадки-школи-інтернати;**
- **Навчально-виховні комплекси;**
- **Класи інтегрованого навчання та ін.**

Спеціальна освіта потребує оновлення змісту. При відкритті класів інтегрованого навчання необхідно враховувати основні фактори:

- укомплектування класів фахівцями-дефектологами відповідно до потреб дитини;**
- забезпечення спеціальних навчально-виховних закладів відповідною навчально-методичною літературою;**
- Забезпечення дітей засобами індивідуальної корекції та оснащення класів візуальними приладами, спеціальною корекційною апаратурою і комп'ютерною технікою (з видимою мовою для дітей з порушенням слуху, з озвученою мовою – з порушенням зору та ін.)**

**Державний стандарт спеціальної освіти
як комплексний нормативний
документ включає базовий навчальний
план для різних типів спеціальних
шкіл-інтернатів (шкіл) та зміст освітніх
стандартів галузей знань (з переліком
навчальних предметів, які їх
наповнюють), показники психічного
розвитку, інтеграції в суспільство,
залежно від характеру та глибини
порушення)**

У базовому навчальному плані
виділяються інваріантна та
варіативна складові змісту
спеціальної загальної середньої
освіти

Інваріантна частина

Державного компоненту змісту загальної середньої освіти забезпечує єдність шкільної освіти в Україні і включає ту частину змісту освіти, в якій виділяються обов'язкові навчальні галузі загальнокультурного і загальнодержавного значення, встановлює мінімальну кількість відведених для їх опанування навчальних годин.

Інваріантна частина

**дає можливість досягти такого
рівня розвитку та освіченості,
який відповідає потенційним
можливостям учня і забезпечує
подальше формування його
особистості, можливість
продовжити навчання та
інтеграцію в суспільство**

Варіативна складова змісту освіти

Забезпечує особливі потреби, пізнавальні інтереси і нахили учнів, відображає специфіку конкретного закладу, його корекційну спрямованість, етносоціальну своєрідність регіону, його історію та культуру, національні традиції; вона забезпечує можливість реалізації індивідуального підходу до школярів

**Інваріантна і варіативна
частини не є повністю
незалежними.**

В навчальному плану будь-якого спеціального ЗНЗ виділяються 4 основні види навчальних занять:

- **обов'язкові заняття, які складають базове ядро загальної середньої освіти;**
- **обов'язкові індивідуальні та фронтальні корекційні заняття;**
- **обов'язкові заняття за вибором учнів;**
- **факультативні заняття.**

Шкільна освіта має забезпечити

**Досягнення випускником
соціальної зрілості, достатньої
для подальшого самовизначення
і самореалізації**

Соціальна зрілість – це

досягнення рівня розвитку та освіченості, який сприятиме соціальній реабілітації та інтеграції особистості в суспільство і відповідає її потенційним можливостям

Мета і завдання стандарту спеціальної освіти

Мета стандарту спеціальної освіти:

створення оптимальних умов для досягнення соціальної зрілості кожною особою, розвиток тих здібностей, які потрібні їй і суспільству, досягнення певного рівня освіченості, використання потенціал компенсаторно-корекційних можливостей, включення її в соціально-вартісну активну діяльність, забезпечення тих знань, умінь і навичок, рис характеру, які уможливають її нормальне життя в соціумі

Основними завданнями спеціальних освітніх стандартів є:

- створення необхідних умов для розвитку особистості дитини з максимальним використанням її потенційних можливостей;**
- забезпечення розвитку психічних функцій, сенсорних систем збереження і зміцнення фізичного здоров'я дітей;**
- Забезпечення змістової і методичної наступності на різних ступенях навчання;**
- Розробка різних варіантів навчання в межах початкової, основної і середньої школи для різних категорій дітей залежно від їх потенційних можливостей і збережених функцій тощо**

Принципи побудови стандарту освіти для дітей з особливими потребами:

- **Гуманізація освіти, її відкритість, задоволення потреб дітей з урахуванням їх реальних можливостей;**
- **Варіативність навчальних планів, темпу навчання;**
- **Безперервність і наступність освіти (дошкільне, шкільне і позашкільне навчання);**
- **Компенсаторно-корекційна спрямованість, пріоритетність розвитку психічних процесів і функцій у зв'язку з опануванням знань;**
- **Психолого-педагогічне супроводження, соціальна захищеність (право на працю, підготовка суспільства до сприйняття особи з особливостями в розвитку);**
- **Диференційований та індивідуальний підхід;**

Принципи побудови стандарту освіти для дітей з особливими потребами:

- Професійно-трудове навчання – один з найбільш важливих напрямів роботи з такими дітьми, що передбачає оволодіння певними професійними навичками, кваліфікацією, виходячи з власних функціональних можливостей і інтересів;**
- Педагогічні кадри повинні мати спеціальну освіту, або не спеціальну, підкріплену сертифікатом спеціальної підготовки;**
- Своєчасна діагностика, поєднання психолого-педагогічної допомоги з використанням лікувальних препаратів, оздоровчих заходів, загальнозміцнюючих процедур та ін.**

**Загальна модель освітнього
стандарту для спеціальних
(корекційних) закладів**

У державному стандарті освіти виділяються три ступені освіти (початкова, основна і середня школа). В межах кожного ступеня виділено по декілька варіантів залежно від складності структури відхилення в розвитку. Кожен ступінь і варіант освітньої програми мають свою мету і завдання, терміни і умови навчання

**З метою еквівалентності освіти
подібних категорій дітей з
особливими потребами
розробляється вісім базових
навчальних планів для кожного
типу закладу (для дітей: глухих, сліпих, зі
зниженим слухом, зі зниженим зором,
розумово відсталих, з затримкою психічного
розвитку, важкими порушеннями мови,
наслідками поліомієліту і церебральним
паралічем)**

Для всіх дітей 6-7 років з особливими потребами, особливо для тих, хто не отримав спеціальної дошкільної підготовки, має комплексні порушення в розвитку і потребує тривалої діагностики в динаміці педагогічного процесу, організовується діагностичний клас з метою визначення варіанту навчання

I ступінь навчання (початкова школа)

Мета: здійснення психолого-педагогічної роботи з корекції і компенсації відхилень в розвитку дитини, формування початкової грамотності.

Завдання:

- розвиток психічних процесів та функцій,
- соціальний розвиток дитини,
- компенсація і корекція порушень,
- інтеграція в суспільство

На I ступені освіти для дітей з особливими потребами з урахуванням структури і складності психофізичного порушення і можливостей учня виділяється 4 варіанти навчання:

- загальноосвітня підготовка;**
- корекційно-розвивальне;**
- компенсаторно-адаптаційне;**
- абілітаційне**

I варіант (загальноосвітня підготовка)

Мета: підготовка до навчання на II ступені в межах загальноосвітньої програми.

Варіант освіти передбачає:

- Засвоєння змісту загальноосвітньої програми (опорні знання);
- Формування навичок і вмінь навчання;
- Корекція основних психічних функцій, рухової і емоційно вольової сфери;
- Розвиток вмінь соціальної комунікації з дорослими та іншими учнями;
- Розвиток творчих здібностей і усвідомлення дітьми своїх реальних і потенційних можливостей

**Термін навчання – 5-6 років,
включаючи діагностичний клас,
залежно від типу спеціального
(корекційного) освітнього закладу.
Наповнюваність класу – 6-12 чоловік**

II варіант (корекційно-розвивальне навчання)

Мета: підготовка до навчання на II ступені відповідного варіанту, створення умов для навчання за I варіантом II ступеня, профорієнтація і оволодіння елементарними вміннями і навичками, які б сприяли вибору і оволодінню в подальшому професією.

Даний варіант освіти створює умови для подолання труднощів у навчанні, пов'язаних із соціальною депривацією, педагогічною занедбаністю, затримкою психічного розвитку тощо.

**Термін навчання – 5-6 років за
варіантом базового навчального
плану із збільшенням навчальних
годин на трудове навчання**

III варіант (компенсаторно-адаптаційне навчання)

Мета: підготовка до навчання на II ступені за відповідним варіантом, створення умов для оволодіння допрофесійними вміннями і навичками.

Освітня програма орієнтує на навчання дітей, які мають низькі навчальні можливості, виражені інтелектуальні порушення, відхилення в емоційно-вольовій сфері, комбіновані вади розвитку (напр., зниження слуху і розумова відсталість, порушення зору і затримка психічного розвитку). Освітня програма зорієнтована на соціальну реабілітацію і адаптацію і передбачає допрофесійну підготовку.

Термін навчання – 5-6 років.

IV варіант (абілітаційне навчання)

Мета: підготовка дітей до навчання на II ступені за індивідуальними освітніми програмами різних варіантів залежно від патології, рівня розвитку дитини і готовності до навчання.

Індивідуальне навчання (переважно надомне, в центрах реабілітації) може здійснюватися за спеціально розробленими програмами, виходячи із психолого-педагогічних, фізичних, інтелектуальних можливостей дитини.

Як правило, цьому варіанту навчання підлягають діти з важкими формами рухових порушень, які самотійно не пересуваються, глибоким ступенем розумової відсталості, дитячим аутизмом, складними комплексними відхиленнями у розвитку

**Рішення про індивідуальне навчання
приймає психолого-медико-педагогічна
консультація з урахуванням
захворювання дитини та побажання
батьків. Рішення затверджує рада чи
педагогічна рада школи (інтернату)**

**Термін навчання – 4-6 років
залежно від патології розвитку,
інтелектуальних можливостей
дитини.**

II ступінь навчання (основна школа)

Мета: досягнення загального рівня освіченості на даному ступені за відповідним варіантом, формування особистісних якостей, необхідних для соціальної реабілітації і інтеграції в суспільство.

Завдання:

- Подальше оволодіння знаннями з основних освітніх галузей для досягнення потенційно можливого рівня грамотності;
- Розвиток і вдосконалення сенсорної і інтелектуальної сфери;
- Корекція і компенсація порушених якостей і властивостей особистості, формування практичних вмінь, навичок, подальший розвиток пізнавальної діяльності;
- Допрофесійне навчання;
- Створення ціннісних орієнтацій значення сім'ї для надання допомоги в соціалізації, працевлаштуванні, самотійному житті.

I варіант (загальноосвітня підготовка)

Мета: формування базового обсягу знань для отримання загальної або спеціальної середньої освіти.

Освітня програма передбачає:

- **Оволодіння базовими знаннями з метою подальшого самостійного отримання знань і професії;**
- **Оволодіння різними формами і видами навчальної діяльності;**
- **Корекція психічних властивостей і функцій особистості;**
- **Допрофесійна орієнтація особистості.**

Навчання проводиться за варіантом базового навчального плану з терміном 5-6 років.

Передбачається, що після завершення освіти на цьому ступені випускник може продовжити свою освіту в середній школі, в середньому спеціальному закладі, а в подальшому отримати вищу освіту, оволодіти різними професіями, виходячи з інтересів і можливостей

II варіант (корекційно-розвивальне навчання)

Мета: формування способів продуктивної діяльності як умова інтеграції і адаптації в сучасному світі.

Навчання проводиться за варіантом базового навчального плану з орієнтацією на профільну освіту для підготовки кваліфікованого робітника.

Освітня програма передбачає:

- **Оволодіння базовими знаннями, досягнення рівня функціональної грамотності;**
- **Оволодіння допрофесійними вміннями і навичками;**
- **Корекцію затримки психічного розвитку;**
- **Формування міжпредметних зв'язків на основі інтеграції різних галузей знань як способів пізнавальної діяльності**

**Передбачається, що випускники
після оволодіння базового обсягу
знань, досягнення рівня
функціональної грамотності
будуть мати можливість як для
продовження освіти на III ступені,
так і для подальшого оволодіння
професійною грамотністю**

III варіант (компенсаторно-адаптаційне навчання)

Мета: формування обсягу знань, який сприяє адаптації в навколишньому світі і оволодінню певними трудовими навичками.

Навчання проводиться за варіантом базового навчального плану із суттєвою зміною змісту і термінів оволодіння програмним матеріалом.

Варіант навчання передбачає підготовку дітей, які мають відхилення в інтелектуальному розвитку або комбіновані порушення.

Освітня програма передбачає:

- **Корекцію і компенсацію сенсомоторних, інтелектуальних відхилень в розвитку;**
- **Соціалізацію особистості в сучасному суспільстві;**
- **Оволодіння різними видами допрофесійних, у разі потреби професійних знань і вмінь;**
- **Забезпечення рівня знань і практичних умінь для самостійної адаптації випускника.**

Термін навчання – 4-6 років.

IV варіант (абілітаційне навчання)

Мета: досягнення рівня знань, які б відповідали психофізичним і інтелектуальним можливостям учнів.

Навчання проводиться за варіантами базових навчальних планів, які мають індивідуальний різнорівневий і багатопрофільний характер.

Освітня програма спрямована:

- **На засвоєння знань в силу наявних можливостей;**
- **На використання розвитку потенційних здібностей дітей у межах їх можливостей;**
- **На корекцію різних сторін особистості;**
- **На соціальну адаптацію і інтеграцію підлітка;**
- **На надання допомоги у життєзабезпеченості і працевлаштуванні.**

Термін навчання – 4- 6 років за спеціальною індивідуальною програмою, визначеною психолого-медико-педагогічною консультацією і педагогічною радою школи, з урахуванням можливостей учня та бажання батьків

III ступінь навчання (середня школа)

Мета: досягнення рівня компетентності в освіті, формування особистісного і професійного самовизначення, максимальна соціалізація особистості.

Передбачається, що III ступінь освіти доступний випускникам з I, II варіантів навчання. Для випускників з III, IV варіантами навчання III ступінь може виконувати додаткову функцію для поглиблення соціалізації і професійної підготовки, тобто як продовження навчання для здобуття професії і оволодіння культурою молодого робітника. Цей ступінь може стати перехідною ланкою між школою та індивідуальною трудовою діяльністю

Таким чином, концепція державного стандарту освіти для дітей з особливими потребами передбачає зміну змісту спеціальної освіти відповідно до вимог суспільства, його соціально-економічних умов, а головне – може сприяти розвитку, освіченості учня з урахуванням його потенційних можливостей, максимально повно адаптувати і інтегрувати випускника спеціального закладу в сучасному світі

